

sebnih virov, največ požrtvovanih ali voljenih v njih korist, in niso všteti mej višje omenjene stroške za narodno šolstvo.

Tajnikovo poročilo se končuje s statističnimi podatki o zasebnih in duhovskih šolah države. Vse te šole so brez izjeme s posebnim zakonom prisiljene svetu predlagati natančno poročilo o njih stanju, u' njih načrtih, številu učencev, dohodkih in stroških itd. Temu poročilu tajnik kot uvod dodaje primerjanje mej državnim in zasebnimi šolami vsake vrste in se rezko izreka, ne le korist v prvih, temveč dokazuje nevarnost poslednjih. Mej drugim on to-le navaja: „Razlika mej zasebnimi šolami ne nahaja se le v njih kakovosti, temveč v njih ustavljenju, vzdržavanju in nadzorovanju. V zasebni šoli ima starši popolno nadzorstvo nad svojimi otroki, programom in načinom učenja. Domišljeno pravo — izbirati učenje v zasebni šoli ali pa v nobenega — je osnovano na misli, da imajo stariši jedino pravico nadzorovati fizični, umstveni in nravni razvoj svojih otrok. Pravica in dolžnost države določati pogoje narodnega izobraževanja in pokoriti ves narod tem pogojem, je osnovana na čelu, da je neprestani obstanek države potreben, ker je država naravna braniteljica človeških pravic in jedina naprava, ki more ohranjati vedni razvoj človeštva. Vpliv na izobraženje je zatorej potreben, da bi posamezne osebe mogle sestavljati državo. Ta vpliv ima namen v posamičnih osebah razvijati ta duh, kateri omogočuje jedinstvo v fundamentalnih načelih in oblikah državne samouprave. Neobhodno je avtoriteta države, da se doseže, da bodo hodili v šolo vsi otroci v šolskih letih. Država je jedina moč, ki more proglasiti za obvezen kak program izobraževanja.

Uporaba te avtoritete v zadevi obveznega šolstva in nje pogojev je jedino sredstvo v rokah države, da si zagotovi svoj obstanek in da doseže popolno in vspešno izvrševanje vseh poslov. Vsled spoznanja teh istin je država vedno priznavala zasebno šolo kot glavni vir državljanskega življenja države. Zasebne šole so bile v teku vse naše zgodovine, in nekatere iz njih so tudi na dobrem glasu; a ne le jedenkrat se je dokazalo, da se ne moremo zanašati na te naprave, da bi zadoščale občnemu izobraženju in pripravljale ljudi za razumne in zveste državljane republike. Namen sedanji šoli je, da organizuje njene člane-otroke v skupnosti oseb, v kateri se morajo gojiti vzajemni odnošaji našega državljanstva. Šolsko življenje bode v takem slučaju neposredno vplivalo na državljanski razvoj otrok. V državnih šolah so učenci prisiljeni z državnimi zakoni učiti se vsega, kar daje jednako znanje in jednak umstveni razvoj, istoveten v občnih posledicah. Posledica take uredbe bode, da bode mej narodom občna inteligentnost in ono jedinstvo čuvstev in teženj, katero daje jedino solidno podlago republikanske države.

Država Massachusetts se more ponašati s tem, da učenci ne pozabijo, da so baš šole položile temelj vspehom njih življenja. Slednje leto prinese ogromne svote

kod prostovoljne žrtve v korist narodnih šol. Tako se leta 1890/1891. državi mej drugim zastonj podarili tri šolska poslopja. Prvo je bil zgradil gospod Durfy za višjo mesta Fall Rivera, v spomin umršega sina. Poročilo ne poroča, koliko je stala zgradba z aparati, a soditi po opisu poslopja in fotografiji, priloženej poročilu, gotovo ni stalo manj kakor pol milijona dolarjev. Oskrbljeno je z zvezdarno, osempalčnim ekvatorijalnim steklom, delarnicami, fizičnim in kemičnim laboratorijem, in s petdesetimi tisoči dolarji gotovega kapitala za kake poprave. Drugo poslopje je zgradil Rogers v Fer-Haueru in stane 100 tisoč dolarjev. Stavil je jedini pogoj, da se varuje verska svoboda učencev. Tretje poslopje pa podaril Efrajm Murdok mestu Vinedomu. Stane 25.000 dolarjev in je preskrbljeno z 250 tisoči dolarjev, da bode mogla biti šola na visočini zahtev udaje znanosti glede učnih aparatov in sredstev. — (Dalje sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

Milijonar Astor. Pred dvema leti se je v Londonu naselil s svojo lepo in duhovito soprogo ameriški milijonar Astor, kateri ima kacic 200 milijonov dolarjev premoženja. Kupil je svojim razmeram primerno stanovišče v Westendu lep grad Clietelden vojvode Westminsterskega ob Temzi in več milj daleč se razprostirajoče posestvo tega gradu. Za zabavo je kupil časopis Pall Mall Gazette v zvezi z ilustrovanim listom Pall Mall Budget in osnoval dragoceni mesečnik Pall Mall Magazine. Astor je vse storil, da te liste pouzdigne. Pridobil je zanje najboljših sodelavcev. To je pa trpelo le nekaj mesecev, potem mu je pa umrla soproga. Sedaj hoče Astor prodati vsa posestva v Angliji, liste pa ustaviti, češ, da so bili lastnina njegove žene. Tednik Pall Mall Budget je že nehal izhajati. Zastonj so pregovarjali milijonarja, da bi list se dalje izhajal. Pouujali so mu zanj 200 000 gld., a Astor ga ni hotel prodati.

Papeževa palača v Avignonu, ki je sedaj konjiška vojašnica, hoče kupiti neki odbor, in premeniti v umetniško zgodovinski in starinoslovni muzej. V nekaterih dvoranah tega znamenitega poslopja so po stenah še sedaj dragocene slikarije dobro ohranjene.

Novice.

— **Presvitli cesar** so podarili iz svoje lastne blagajnice 15.000 gld. za prebivalce v Ljubljani in okolici prizadete vsled potresa in za pogorelce v Toplicah 1000 gld.

— **Občinski svet v Pragi** je dovolil 1000 gld. za one revne prebivalce ljubljanske, ko so vsled potresa brez strehe.

— **Velikonočni prazniki.** Tako kakor letos veselili so se ljudje malokdaj velikonočnih praznikov. Po dolgi in nenavadno hudi zimi obetali so namreč prelepi dnevi velikega tedna krasne velikonočne praznike. Toda še predno so ti nastopili, pokazilo je na veliko soboto popoldne nastalo mrzlo in deževno vreme krasoto dnij in zabranilo veličastne procesije vstajenja na prostem. Cesar bi pa noben ne bi bil pričakoval velikonočne praznike, to nastopilo je velikonočno nedeljo zjutraj. Grozni potres razdejal je malone vse. Obetajoči veseli velikonočni prazniki so se spremenili v žalostne obupne dneve. Kakor smo se veselili lepih velikonočnih praznikov, tako jih v njeni grozoti in strahu tudi ne bomo nikdar pozabili.

— **Umrli** je v noči na 16. t. m. vpokojeni mestni učitelj g. Matej Močnik v 69. letu svoje starosti. Pokojnik je

bil vrl narodnjak in si je pridobil veliko zaslug za narodno šolstvo in tudi za slovensko slovstvo. Deloval je namorno pri raznih narodnih društvih. Ranjemu narodnjaku bodi zemljica lahka!

— **Vse ljubljanske šole** so vsled grozne nesreče — potresa na nedoločen čas zaprte.

— **Odpoved.** G. nadučitelj A. Kragl v Tržiči se je odpovedal službi okrajnega šolskega nadzornika za okr. kranjski in radovljiški.

— **V Družbo sv. Mohora** se je, kakor poroča „Mir“ vpisalo letos okrog 71.000 članov. Ta zopetni veliki napredek naše prekoristne družbe pač mora z veseljem navdati vsakega zavednega Slovenca!

— **Slavnostna akademija**, ki bi se bila imela na korist družbe sv. Cirila in Metoda vršiti dne 21. t. m. v deželnem gledališči se je preložila do jeseni.

— **Velik požar** je uničil na veliki petek zvečer malone celo vas Toplice pod Novim mestom. Pogorelo je v vsem 121 stavb. Škode je čez 100.000 gld. Pogoreleci so bili zavarovani le za 30.000 gld. Cerkev, župnija in grad s kopaljščem niso pogoreli.

— **Iz Novakov pri Cerknem**, dné 15. aprila. Snega tukaj ni več, v Davči pa ga imajo še 6 pedij. Sadje bo letos mnogo cvetelo, ker ga lani ni bilo prav nič; najbolj rodé tepke in jabolka. Ozimine je polovico pognjilo. Živina ima sedaj visoko ceno: krave po 70—90 gld. Par volov, 220 gld. Pravijo da bo sedaj cena padla. Mladih prešičkov je letos malo, dobiš jih par za 8—10 gld. Kukavica se je oglasila 12. aprila. navadno en teden prezgodaj!

Potres.

Ljubljana še ni doživela tako strašne noči, kot je bila od nedelje na ponedeljek. Ljudje so bili že deloma odšli k počitku, ko jih je ob najstari uri 10 minut prebudil grozen potres. Vse je pokalo in majalo se, zidovi so pokali, dimniki so se ropotajoč podirali. Ljudje so hiteli iz hiš, da si rešijo vsaj življenje. Ulice so nakrat oživele. Bolnike in otroke so nesli iz stanovanj. Kdor je bil na periferiji mesta, je videl cele vrste ljudij prihajati iz mesta. Na javnih trgih so ljudje molili, da bi Bog obvaroval jih vsaj smrti. Gasilci so že po noči se zbrali, ker je bilo marsikje potreba njih pomoči. Po noči ni nikdo imel časa se brigati za poškodbo, vesel je bil, da je bežal in svoje spravil iz stanovanja.

Kakor se je izvedelo, je ta potres segel silno daleč. Treslo se je v Italiji do Florencije Ferare, in Ravene, do Zadra v Dalmaciji, po Bosni, Hercegovini, velikem delu Ogrske in na severu do Solnograda in Dunaja. Tudi na nekatere kraje Tirolske se je raztezal ta potres.

Ker je bil potres pozno v noči, ljudje niso bili na ulici. Za prvi sunek ob četrtni na devet je pa malo kdo vedel, ker je bil lahek in ni napravil nobene škode. Večina ljudij misli, da se je začelo tresti še le četrtna dvanajsto uro, ker ta sunek je bil najmočnejši. Ob polu dvanajstih se je zopet močno streslo. Pa tudi proti jutru sta bila dva sunka močnejša. Sicer so se pa ponavljali slabši sunki vso noč, ki pa niso napravljali škode. Pa tudi prihodnje dni se je zemlja po malem tresla.

V Slonovih ulicah v Ljubljani je poškodovalo s strehe palo opeko nekega vojaka od godbe. Na Karolinski zemlji je ubilo šiviljo Franico Škrjanc, ki je ležala na peči, ko se je streslo. Ranjeni so pa bili v mestu redar Anton Furlan, na katerega je pal podirajoč se dimnik, stavec Paschek in trgovski pomočnik Mayr. Manj poškodovanih je pa dosti ljudij, mej drugimi tudi soproga deželnega glavarja.

Največ so trpele cerkve, in sicer šentjakobska, šentpeterska in frančiškanska, manj prizadete so nunska, škofijska in cerkev Jezusovega srca. Razun škofijske cerkve so se vse zaprte, i maše in pridige so bile v ponedeljek in prihodnje dni na raznih večjih trgih v mestu. Najbolj je prizadeta frančiškanska cerkev in zraven nje stoječi samostan. V cerkvi so se podrli nekateri stebri in altariji, zidovje je razpokalo. Samostan je dobil tudi široko razpoko. Trnovska cerkev je zlasti poškodovana in razbita okrog velicega oltarja. Tudi zvonika sta močno poškodovana. Jednemu se je zrušil že del strehe. Cerkev sv. Jakoba je tudi močno poškodovana. Bati se je posebno, da se podereta zvonika, ker sta se močno razpokala.

Po ulicah je bilo zjutraj cele kupe s strehe pale opeke. Povsod so se videle razdrapane strehe, podrli dimniki in razpokani zidovi. Pri mnogih hišah se je bati, da se podero. Zaradi tega bodo mestne komisije pregledale hiše, da se iz nekaterih potem preselijo ljudje. Večina ljudij je pa prve dni po potresu spalo pod milim nebom in se jih je gotovo mnogo prehladilo. Skoro nobena hiša ni nepoškodovana. Nekateri hišni posestniki so gmotno uničeni. Najhujše je prizadeta neka hiša v Kolodvorskih ulicah. Trpele so mnogo hiše v Hilšerjevih, Glediških ulicah, v Gradišči, v Krakovem in Trnovem, na Žabjeku, v Rožnih ulicah, v Hrenovih ulicah, na Poljanah, na sv. Petra cesti.

Posebno je mnogo trpela deželna bolnica. Stropje so se udrli, zidovje je razpokalo, da se vidi iz sobe v sobo. Zid pri cesti se je močno nagnil. Usmiljene sestre so z občudovanja vredno pogumnostjo in požrtvovalnostjo nosile bolnike iz poslopja na vrt. Le k norcem se ni nikdo upal, ki so grozno tulili, a k sreči baš oddelek za blazne ni nič poškodovan. Na vrtu so za bolnike napravili salon. Tudi vojaška bolnica je dosti trpela. Jako poškodovan je deželni muzej. Zidovi so razpokali, zbirke so uničene. Vsa škoda se ceni nad 50.000 gld. Kranjski muzej je dosedaj zlasti slovel po svojih predzgodovinskih zbirkah. Grozno je tudi razdejano deželno gledališče. Zid in tlak je razpokal, v dvorani za preskušnjo se je udril strop. Potres je tukaj pokazal svojo moč s tem, da je prevrgel silno težko masinerijo za pogrezanje.

Poslopje deželne vlade je jako v žalostnem stanju. Zidovje je vse razrahljano: V pisarnicah je vse razmetano. V stanovanju deželnega predsednika je polomljeno pohištvo in druge dragocene stvari. Deželni predsednik ni bil doma. Odpotoval je v Toplice gledat, koliko